

Katolicismus v předkřesťanské době

Roman Cardal

19. septembra 2023 † Spoločnosť † CZ, Filozofia

Nejde o chronologický omyl?

Zdá se, že potřeba vzorů je pro lidský život nepostradatelná. Souvisí to s tím, že člověk dospívá ke své fyzické, intelektuální a mravní zralosti v dlouhém, mnohaletém procesu a na této cestě se musí pečlivě rozhlížet, aby se udržel v žádoucím směru, jenž vede k dosažení kýženého cíle. Kdo se chce stát dobrým fotbalistou nebo tenistou, bere si za vzor a příklad sportovce, kteří v těchto disciplínách dosáhli mimořádných výsledků. A tak je tomu v každém odvětví lidského snažení. Jestliže se však někdo chce stát nejen dobrým profesionálem v tom či onom oboru, nýbrž navíc i *dobrým člověkem*, má i v takovém případě k dispozici bohatou škálu vzorů, podle níž se může konkrétně orientovat.

Sokrates učí Perikla

zdroj: wikimedia commons

Pro křesťansky věřícího se jako vzor všech vzorů samozřejmě nabízí osoba Ježíše Krista a ve spojení s ním nepřeborné množství světců, kteří se mu během svého života dokázali obzvláštním způsobem připodobnit. Nevěřící lidé hledají následování hodné příklady jinde. V minulosti obraceli své zraky i k některým pohanským filosofům a myslitelům, mezi nimiž zaujímal jedno z nejčestnějších míst Sokrates, Platón a Aristoteles. Co na nich bylo tak přitažlivého?

Když řekneme, že to byl kromě jiného i jejich *katolicismus*, vzbudíme tím okamžitou kritiku, protože žádný člověk, který žil v předkřesťanské éře, nemohl z pochopitelných důvodů myslet nebo jednat katolicky. Katolická Církev a tedy i možnost příslušnosti k ní vznikla až za života jejího Zakladatele, tedy až na počátku křesťanského letopočtu. Jmenovaní filosofové žili dávno před Kristem, takže o katolicismu, do jehož zrození v jejich době scházelo ještě několik set let, nemohli nic vědět, a proto se k němu nemohli ani přiklonit. Jak by tedy bylo možné mluvit o nějakém Sokratově, Platónově či Aristotelově katolicismu?

Vše záleží na tom, jak pojmu „katolicismus“ rozumíme. Chápeme-li ho v jeho původním, etymologickém významu, pak nic nebrání tomu, abychom jím myšlení uvedených filosofů označili. *Katolický* totiž

znamená *celistvý*, takže katolický postoj je vlastně ten, který zahrnuje úplně všechno, co je do jeho myšlenkového a tím pádem i životního obzoru začlenitelné. Katolicismus v tomto smyslu by měl být typický pro každou autentickou filosofii, která by z definice měla mít *celostní záběr* a neměla by ze svého „zorného úhlu“ vylučovat nic, co je vzájemně slučitelné a co lze obsáhnout aplikací její perspektivy.

Katolická povaha ontologického přístupu

Tento požadavek se nejvýraznějším způsobem naplňuje v tzv. *ontologickém přístupu*, v němž se filosofům otevírá *celek skutečnosti*. Ačkoliv v realitě existuje celá řada *protikladů*, v ontologickém pohledu jsou všechny zahrnuty v *pojmu skutečnosti* právě proto, že jsou navzdory své protikladné povaze nefalšovaně *skutečné*. Umění filosofického myšlení a životní praxe spočívá i v tom, že se nenechává zahnat do nějakého jednoho částečného stanoviska, z něhož pak upírá legitimitu stanoviska jiného, jež kontrastuje s tím, které si daný člověk neobežretně zvolil jako platformu své životní moudrosti. To se stává například *materialistům* nebo *spiritualistům*, kteří absolutizují jen jeden aspekt reality (hmotu či ducha) a všechny její ostatní rozměry rezolutně negují anebo redukují na pouhý efekt jimi uznávaného principu.

V dalším příspěvku se zaměříme na katolicitu Sokratovy filosofické osobnosti. Byť byla Sokratova filosofie v mnohých směrech rudimentální a zárodečná, na jeho konkrétním příkladě se dá dobře ukázat, že mu *požadavek katolicity nebyl cizí* a že pro něj dokonce představoval hodnotu, na které celé jeho myšlení a jednání spočívaly.

Bezrozporná syntéza protikladů v kat'holismu

Kde se vyskytuje hodnota katolicity (kata holos), tam se takřka nezbytně objevuje i *kritika*, která poukazuje na její údajné *vnitřní rozpory*. Jak již bylo řečeno, katolicita v sobě musí obsahovat *všechny protiklady*, ovšem ne jakožto protikladné, nýbrž jakožto *slučitelné*. To je možné jen v případě, že existuje rozměr a hledisko, které ony protiklady *přesahuje* a na určité vyšší úrovni i *syntetizuje*. Máme-li dát nějaký příklad katolicity, která se uskutečňuje v římské Církvi, stačí se zamyslet nad hodnotami, jež jsou jí podporovány a prosazovány.

Vždy je přitom třeba samozřejmě přihlížet ke kontextu, v němž se tak děje, ale to nemění nic na tom, že za různých okolností je katolická církev schopna a vlastně i nucena zastávat hodnoty, které se samy o sobě a viděny v jejich partikulárnosti *vzájemně vylučují*. Nastávají situace, v nichž zdůrazňuje potřebu chudoby a skromnosti, ale v jiném kontextu podporuje potřebu bohatství a neúčelného nadbytku. Dokáže ocenit prosté a nevzdělané duše, ale zároveň vysoce vyzvedá přirozené poznání a vzdělání na všech jejich úrovních. Uznává určitou protikladnost požadavků těla a duše, ale nikdy je nestaví do takového kontrastu, že by jedna z těchto složek člověka ztratila svou nepřehlédnutelnou váhu. A tak by se dalo pokračovat dalším výčtem skutečností, které se nekatolickému pohledu jeví nutně jako neharmonizovatelné v jednom pohledu.

Sokratovo učení a Sokratův postoj jsou charakterizovány podobným *napětím*, které je typické pro záměrně nejednoznačné a přitom vysoce vnitřně konzistentní pozice. Pohled, jenž nedokázal proniknout pod slupku vnějšího zdání, musel být nezbytně překvapen zdánlivou *nesrovnalostí* Sokratových slov a skutků. Hlásal asketický ideál života a přitom byl často spatřován na opulentních hostinách. Mluvil o „onom světě“ jako o pravé vlasti a přitom byl ochoten v bitvách nasazovat svůj život za hodnoty pozemské polis. Pátral po esenci člověka a zároveň se s oblibou obracel ke konkrétním lidem jeho doby.

Tyto protiklady u něj nepředstavovaly nekonzistenci jeho myšlení a jeho praktického postoje, nýbrž probleskovalo v nich bohatství jeho vnitřního života, v němž byly všechny sloučeny v *jeden harmonický celek*.

V následném příspěvku ukážeme, jak se tato původní jednota protikladů (katolicita) v Sokratově myšlení a jednání rozpadla u filosofů, kteří se jeho příkladem inspirovali a po jeho smrti rozvíjeli jeho naléhavý odkaz. Zamyslíme se i nad důvody, proč se tak stalo a budeme mít příležitost si uvědomit, že tento vzdálený historický příklad se bytostně dotýká i každého z nás.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/katolicizmus-v-predkrestanske-dobe/>